

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Методичні вказівки з навчання читання
для слухачів-іноземців підготовчого відділення
з дисципліни «Українська мова як іноземна»
(на матеріалі текстів з країнознавства)

Затверджено
на кафедрі соціально-гуманітарних наук
Протокол № 7 від 6 квітня 2023 р.

Одеса 2023

Методичні вказівки з навчання читання для слухачів-іноземців підготовчого відділення з дисципліни «Українська мова як іноземна» (на матеріалі текстів з країнознавства)

Укладачі: старші викладачі кафедри соціально-гуманітарних наук
Воронєжцева А.А., Чорна О.В., ОДЕКУ, 2023. – 63 с. укр. мова

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Заняття 1. СХІДНІ СЛОВ'ЯНИ.....	5
Заняття 2. ЛЕГЕНДА ПРО ЗАСНУВАННЯ КИЄВА	7
Заняття 3. ВИНИКНЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ	9
Заняття 4. ЧОМУ МИ ТАК ГОВОРИМО?	11
Заняття 5. ЛЕГЕНДА ПРО СМЕРТЬ КНЯЗЯ ОЛЕГА.....	13
Заняття 6. ВІРУВАННЯ ДАВНІХ СЛОВ'ЯН.....	15
Заняття 7. ХРИСТИЯНСЬКА ВІРА НА РУСІ.....	17
Заняття 8. ЖИТТЯ КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА ДО І ПІСЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ХРИСТИЯНСТВА.....	20
Заняття 9. ЯРОСЛАВ МУДРИЙ.....	24
Заняття 10. АННА РУСЬКА, КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ.....	27
Заняття 11. РОЗПАД КИЇВСЬКОЇ РУСІ, ВОЛОДИМИР МОНОМАХ	32
Заняття 12. ВИНИКНЕННЯ КОЗАЦТВА.....	34
Заняття 13. ЗАПОРІЗЬКА СІЧ.....	36
Заняття 14. КОЗАК МАМАЙ.....	41
Заняття 15. ЖІНКИ В КОЗАЦЬКІЙ УКРАЇНІ.....	44
Заняття 16. МАРУСЯ ЧУРАЙ.....	46
Заняття 17. РОКСОЛАНА.....	48
Заняття 18. МАРУСЯ БОГУСЛАВКА.....	54
Заняття 19. БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ.....	56
Заняття 20. ОТАМАН ІВАН СІРКО.....	59
ЛІТЕРАТУРА.....	63

ВСТУП

Дані «Методичні вказівки» призначені для аудиторної і самостійної роботи іноземних слухачів відділення довузівської підготовки, які мають знання української мови в обсязі програми першого семестру і починають вивчати дисципліну «Країнознавство», а також для слухачів короткострокових курсів української мови.

«Методичні вказівки» містять тексти, об'єднані темою культурно-національного становлення України.

Мета «Методичних вказівок» - сприяти розвитку вмінь і навичок читання, а також усного і писемного мовлення українською мовою, стимулювати інтерес до історії і культури українського народу, забезпечувати міжпредметні зв'язки курсів української мови і країнознавства.

Кожне заняття складається з:

- підготовчих вправ, які мають на меті зняття можливих лексико-граматичних труднощів, збагачення словникового запасу;
- тексту для читання;
- післятекстових завдань, спрямованих на формування вмінь орієнтуватися в тексті (виділити ідею, основну і другорядну інформацію, систематизувати її і дати їй оцінку), репродукцію отриманої інформації в тій чи іншій формі (відповіді на запитання, переказ, складання плану, інтерпретація і т.п.).

Автори «Методичних вказівок» рекомендують таку послідовність роботи. Підготовчі вправи виконуються в аудиторії. Удома слухачі читають тексти і виконують післятекстові завдання. На заключному етапі роботи передбачена перевірка як розуміння інформації текстів, так і мовленнєвих умінь і навичок, за допомогою яких можливо передати цю інформацію. Контроль здійснюється у формі колективної чи індивідуальної бесіди чи перевірки завдань, виконаних у письмовій формі.

Запропоновані заняття можна вивчати вибірково, враховуючи інтереси, рівень володіння мовою окремих контингентів іноземних слухачів.

«Методичні вказівки» можуть бути використані також студентами-іноземцями першого курсу навчання, які вивчають дисципліни, пов'язані з країнознавчою тематикою.

ЗАНЯТТЯ 1

СХІДНІ СЛОВ'ЯНИ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

поселення	слов'янський	з'являтися-з'явитися
плем'я	<i>слов'янське плем'я</i>	об'єднуватися-об'єднатися
союз	<i>слов'янські племена</i>	називати-назвати
назва	<i>кілька слов'янських племен</i>	
територія	давній	
слов'янин	східний	
землеробство		
землероб		
скотарство		
скотар		
предок		
століття		

Завдання 2. Зверніть увагу на керування дієслів.

протікати
протікати (по чому?)
протікати по території України

походити
походити (від чого?)
походить від назви річки
слово походить від назв річок

Завдання 3. Зверніть увагу на утворення форм іменників.

Н.в. одн.	Н.в. множ.	Р.в. множ.
плем'я	племена	племен
назва	назви	назв
слов'янин	слов'яни	слов'ян
предок	предки	предків
століття	століття	століть
річка	річки	річок

Завдання 4. Прочитайте текст.

СХІДНІ СЛОВ'ЯНИ

Перші люди на території України з'явилися близько одного мільйона років тому.

Найдавніше поселення на території України – це поселення трипільців. Вони були землеробами і скотарями. Трипільці жили між річками Дністер и Дніпро близько семи тисяч років тому.

ПОСЕЛЕННЯ ТРИПІЛЬЦІВ

Предки сучасних українців – східні слов'яни.

У восьмому столітті кілька слов'янських племен об'єдналися в союз. Вони назвали цей союз Русь.

Слово Русь походить від назв річок Рось, Руса, Роставиця. Ці річки протікають по території України.

На березі річки Рось жили слов'яни, які називали себе русами. Давні слов'яни займалися землеробством і скотарством

Завдання 5. Дайте відповіді на питання.

1. Коли з'явилися перші люди на території України?
2. Яке поселення на території України найдавніше?
3. У якому сторіччі слов'янські племена об'єдналися в союз?
4. Як називався цей союз?
5. Чому союз слов'ян називався Рось?
6. Чим займалися давні слов'яни?

Завдання 6. Підготуйтеся до переказу тексту за допомогою питань.

ЗАНЯТТЯ 2

ЛЕГЕНДА ПРО ЗАСНУВАННЯ КИЄВА

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

легенда   високий   засновувати-засновати

заснування   називати-назвати

заснування міста

заснування Києва

засновник

честь

на честь (кого?)

на честь брата

нащадок

князь

держави

Завдання 2. Зверніть увагу на вживання слів.

Київ заснували три брати і сестра.

Кий, Щек, Хорив і їхня сестра Либідь – засновники Києва. = (Кий, Щек, Хорив і їхня сестра Либідь були засновниками Києва).

Легенда розповідає про заснування Києва.

Завдання 3. Прочитайте текст.

ЛЕГЕНДА ПРО ЗАСНУВАННЯ КИЄВА

У V (п'ятому) столітті слов'яни заснували місто Київ.

Легенда розповідає, що його засновниками були три брати Кий, Щек і Хорив і їхня сестра Либідь.

Вони побудували місто на високому березі Дніпра. На честь старшого брата місто назвали Києвом.

Завдання 4. Дайте відповіді на питання.

1. У якому столітті слов'яни заснували місто Київ?
2. Хто заснував місто Київ?
3. Де побудували Київ?
4. Чому місто назвали Києвом?

Завдання 5. Подивіться на пам'ятник засновникам Києва. Кого ви бачите?

ПАМ'ЯТНИК ЗАСНОВНИКАМ КИЄВА

Завдання 6. Що ви знаєте про заснування вашого міста?

ЗАНЯТТЯ 3

ВИНИКНЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

виникнення	відомий	виникати-виникнути
державна		ділитися
становлення		ділитися (на що?)
період		ділиться на 3 періоди
розвиток		історія держави ділиться на 3 періоди
розквіт		
занепад		
князь, князі		

Завдання 2. Зверніть увагу на керування іменників.

виникнення (чого?)	}	держави
становлення (чого?)		
розвиток (чого?)		
занепад (чого?)		
розквіт (чого?)		
утворення (чого?)		

Завдання 3. Зверніть увагу на скорочення.

ст. = століття (одн.). Наприклад: *У IX ст.* (у дев'ятому столітті).
ст. = століття (множ.). Наприклад: *У X-XI ст.* (у десятому-одинадцятим століттях).
ін. = інші. Наприклад: *Ігор, Ольга та ін.* (Ігор, Ольга та інші).
1-ий = перший. Наприклад: *1-ий період* (перший період).

Завдання 4. Прочитайте текст.

ВИНИКНЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

У IX ст. виникла велика держава східних слов'ян з центром у місті Києві – Київська Русь.

Історія Київської Русі ділиться на 3 періоди:

I-ий період (IX-X ст.) – становлення і розвиток держави. Перші князі Київської Русі – Аскольд і Дір, Олег, Ігор, Ольга, Святослав.

II-ий період (X-XI ст.) – розквіт Київської Русі. Князями були Володимир Великий, Ярослав Мудрий та ін.

III-ій період (XII-XIII ст.) – період занепаду держави. найвідоміший князь цього періоду – Володимир Мономах.

Завдання 5. Дайте відповіді на питання.

1. У якому столітті виникла держава східних слов'ян?
2. Як називалася ця держава?
3. Яке місто було центром Київської Русі?
4. На скільки періодів ділиться історія Київської Русі?

Завдання 6. Розкажіть про перший період історії Київської Русі.

Завдання 7. Розкажіть про другий період історії Київської Русі.

Завдання 8. Розкажіть про третій період історії Київської Русі.

Завдання 9. Подивіться на українські гроші. Князі якого періоду зображені на них? Як їх звать?

ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ

Завдання 10. Що ви можете розповісти про історію виникнення вашої держави?

ЗАНЯТТЯ 4

ЧОМУ МИ ТАК ГОВОРИМО?

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

давнина	давній	доводити-довести
християнство	відомий	<i>довести (куди?) до Києва</i>
церква	знаменитий	приймати-прийняти
монастир	багатолюдний	<i>прийняти (що?) християнство</i>
	православний	молитися

Завдання 2. Зверніть увагу на утворення найвищого ступеню прикметників.

давній - найдавніший = найбільш давній
старий – найстаріший = найбільш старий

Завдання 3. Прочитайте спільнокореневі слова. Поставте до них запитання.

давній, давнина.
ходити, переходити, перехожий

Завдання 4. Прочитайте визначення слова «лавра».

Лавра – це знаменитий, багатолюдний монастир.

Завдання 5. Прочитайте текст.

ЧОМУ МИ ТАК ГОВОРИМО?

«Язик до Києва доведе», - чому так говорять?

Київ – столиця України, одне з найдавніших міст. У давнину Київ називали «матір'ю міст руських», Київ був столицею першої держави східних слов'ян – Київської Русі.

У 988 (дев'ятсот вісімдесят восьмому) році Київська Русь прийняла християнство, і в Києві почали будувати церкви і монастирі. Наприклад,

Києво-Печерська лавра – найдавніший православний монастир на Русі. З усіх куточків руської землі люди йшли сюди молитися.

Вважалося, що Київ усі знають, що можна дійти до нього, навіть якщо не знаєш дороги, а тільки запитувати про неї у перехожих.

Завдання 6. Дайте відповіді на питання.

1. Як називали Київ у давнину?
2. Столицею якої держави був Київ?
3. У якому році Русь прийняла християнство?
4. Що почали будувати в Києві?
5. Який найдавніший монастир і зараз є в Києві?

КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА

Завдання 7. Розкажіть, чому люди йшли до Києва з усіх куточків руської землі?

Завдання 8. Поясніть, чому люди почали говорити: «Язик до Києва доведе»?

Завдання 9. У якій ситуації ви можете вжити приказку: «Язик до Києва доведе»?

ЗАНЯТТЯ 5

ЛЕГЕНДА ПРО СМЕРТЬ КНЯЗЯ ОЛЕГА

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

чаклун   загадковий

смерть

кість

череп

кость

череп

змія

Завдання 2. Прочитайте визначення даних нижче слів.

Волхв – у давніх слов'ян - чаклун.

Віщий – такий, який бачить майбутнє (наприклад: віщий сон, віщі слова).

Завдання 3. Прочитайте видові пари дієслів. Значення незнайомих слів визначте за словником.

Виповзати – виповзти, кусати – укусити, називати – назвати.

Завдання 4. Прочитайте видові пари дієслів. Визначте їхнє значення. Зверніть увагу на керування цих дієслів.

зберігатися – зберегтися (що?)

Збереглася легенда про смерть князя Олега.

помирати – померти (через що?)

Князь Олег помер не через хворобу, а через свого улюбленого коня.

Завдання 5. Прочитайте текст.

ЛЕГЕНДА ПРО СМЕРТЬ КНЯЗЯ ОЛЕГА

У 882 (вісімсот вісімдесят другому) році в Києві був князем Олег. Він був князем 33 роки. Ми не дуже багато знаємо про нього. Збереглася лише легенда про його загадкову смерть.

Одного разу Олег запитав у волхвів: «Скажіть, через що я помру?»

-Князь, через коня твого улюбленого, на якому ти їздиш, від нього ти помреш,- відповіли волхви. Запам'ятав ці слова Олег и сказав: «Ніколи не сяду на нього і не побачу його більше».

Минуло кілька років. Після війни з греками Олег повернувся до Києва. І раптом він згадав про свого коня.

- Де мій кінь? – спитав він у слуг.

- Помер, - відповіли вони.

- Неправду мені сказали колись: кінь помер, а я живий, - сказав Олег. Він захотів поїхати на те місце, де лежали кістки його коня. Він довго стояв і дивився на кістки і череп коня, якого колись він дуже любив. З черепа виповзла змія і укусила князя. Олег впав і ... помер.

Після цього Олега назвали Віщий, що означає: той, хто бачить майбутнє.

Завдання 6. Дайте відповіді на питання.

1. У якому році почав правити князь Олег?
2. Скільки років він правив?

Завдання 7. Перечитайте легенду про смерть князя Олега и дайте відповіді на питання.

1. Що запитав Олег у волхвів?
2. Що вони відповіли Олегу?
3. Чи повірив Олег волхвам?
4. Коли Олег згадав про свого улюбленого коня?
5. Що подумав Олег, коли дізнався, що його кінь давно помер?
6. Що він зробив, коли дізнався про смерть коня?
7. Як помер князь Олег?
8. Чи правду сказали волхви?
9. Як назвали Олега після смерті?

Завдання 8. Подивіться уважно на малюнки. Які епізоди вони ілюструють?

ЗАНЯТТЯ 6

ВІРУВАННЯ ДАВНІХ СЛОВ'ЯН

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

вірування (мн.)

вірування давніх слов'ян

гроза

Завдання 2. Прочитайте визначення даного нижче слова.

Язичник – той, хто вірить у багатьох богів.

Давні слов'яни були язичниками. Вони вірили у багатьох богів.

Завдання 3. Ознайомтесь зі значенням фразеологізму.

«Ставати (стати, стояти) на чолі» - бути керівником, очолювати.

Завдання 4. Прочитайте географічні назви, які ви зустрінете в тексті. Знайдіть ці об'єкти на карті.

Балтика, Чорне море, Вісла (річка), Волга (річка).

Завдання 5. Прочитайте текст.

ВІРУВАННЯ ДАВНІХ СЛОВ'ЯН

Більше 1000 (тисячі) років тому навколо Києва, на річці Дніпро, утворився союз слов'янських племен. У Х (десятому) столітті до Київської Русі входило більше 200 (двохсот) племен, кордони її були від Балтики до Чорного моря, від Вісли до Волги. На чолі цієї великої держави стояв Великий руський князь.

Давні слов'яни були язичниками. На Русі в ті часи вірили в кількох богів: Бога вітру, Бога неба, Бога світла и тепла, бога сонця та інших. Головним серед них був Перун – Бог грози, війни.

Завдання 6. Розкажіть, якою була держава Київська Русь у Х (десятому) столітті.

Завдання 7. Розкажіть, у яких богів вірили у Київській Русі.

Завдання 8. Подивіться уважно на малюнки. Якого Бога давніх слов'ян ви бачите? Розкажіть про нього.

ЗАНЯТТЯ 7

ХРИСТІЯНСЬКА ВІРА НА РУСІ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

віра

єдиний

хреститися

християнська віра

єдиний Бог

охрестити (кого?)

релігія

світова релігія

хрещення

культура

сила

політична сила

удача

імператор

зір

наречена

статуя

священник

Завдання 2. Прочитайте географічні назви, які ви зустрінете в тексті. Знайдіть ці об'єкти на карті.

Рим, Крим.

Завдання 3. Зверніть увагу!

Візантія – це теж географічна назва. Але цієї країни немає на сучасній карті світу. Візантія – давня держава, столицею якої було місто Константинополь (зараз Стамбул)

Завдання 4. Прочитайте назви народів і утворені від них прикметники.

Німець – німкеня – німці – *німецький*;
болгарин – болгарка – болгари – *болгарський*;
грек – гречанка – греки – *грецький*.

Завдання 5. Прочитайте видові пари дієслів. Визначте їхнє значення. Зверніть увагу на керування цих дієслів.

ставати – стати (ким? чим?)
Християнство ставало великою політичною силою.
посилати – послати (кого? що? куди? до кого?)
Князь послав своїх людей до німців, болгар і греків.
служити (кому? чому?)
Люди служать Богу.
приймати – прийняти (що?)
Князь вирішив прийняти грецьку віру.
займати – зайняти (що?)
Князь Володимир зайняв землю Візантії.
втрачати – втратити (що?)
Володимир втратив зір.
рятувати – врятувати (кого? що?)

Хрещення врятувало князя.
одружуватися - одружитися (з ким?)
Князь одружився з Анною.
повертати – повернути (що?)
Володимир повернув грекам місто Корсунь.
повертатися - повернутися (куди?)
Князь повернувся до Києва.
кидати – кинути
Статую Перуна кинули у Дніпро.
спалювати– спалити
Статуї кількох богів спалили.

Завдання 6. Прочитайте текст.

ХРИСТИЯНСЬКА ВІРА НА РУСІ

Русь торгувала з християнською Візантією, і Великому князю Володимирі подобалася грецька віра. Володимир дізнався, що кожна людина у Візантії, котра вірить у Христа, повинна була пройти через хрещення. Хрещення грає важливу роль у житті людини: вона повинна жити не для себе, а для Христа і інших людей..

Володимир розумів, що християнство як світова релігія відкриє дорогу до високої культури Візантії, Риму. У той час християнство ставало великою політичною силою. Руський князь послав своїх людей до німців, болгар, греків, щоб вони подивилися, як ці народи служать Богу. Володимирі подобалась ідея служіння єдиному Богу, і він вирішив сам прийняти грецьку віру.

Але почалася війна. У 988 році Володимир зайняв Крим – землю Візантії. «Якщо я матиму успіх і я візьму місто Корсунь, - сказав Володимир, - то я охрещуся». Коли Володимир взяв місто, він попросив візантійських імператорів Василя і Костянтина, щоб вони дозволили йому одружитися з їхньою сестрою Анною. Василь і Костянтин відповіли, що зроблять це, якщо він охреститься. Володимир попросив прислати грецьких священників, щоб вони охрестили його.

Несподівано Володимир втратив зір. Наречена посилає до нього священників і просить його скоріше хреститися - це врятує його. Під час хрещення Володимир знов почав бачити. Князь одружився з Анною і повернув грекам місто Корсунь.

Коли князь повернувся до Києва, він почав хрестити своїх родичів і близьких до нього людей. Статую Перуна кинули у Дніпро, а інші статуї спалили. Володимир зі священниками вийшли на беріг Дніпра і дивилися, як люди входили у воду. Це відбулося у 988 році. Русь стала християнською.

Завдання 7. Розкажіть, що знав князь Володимир про християнство і про хрещення.

Завдання 8. Розкажіть, які важливі події відбулися у житті князя Володимира у 988 (дев'ятсот вісімдесят восьмому) році.

Завдання 9. Що ви прочитали про те, як Володимир хрестив Русь?

Завдання 10. У якому році Русь прийняла християнство?

Завдання 11. Подивіться, як виглядає пам'ятник князю Володимиру у Києві. Чому в руках у князя хрест?

ЗАНЯТТЯ 8

ЖИТТЯ КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА ДО І ПІСЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ХРИСТІЯНСТВА

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

розвага (мн. розваги)

хреститися

полювання

охрестити (кого?)

розкіш (ж.р.)

умовляти - умовити

задоволення

дивувати - здивувати

ідол

розділяти - розділити

церква

заповідати

храм	виростати - вирости
гріх	організовувати - організувати
миłosердя	
злочинець	ласкавий
служитель	
<i>служитель церкви</i>	
нововведення, новації	
доброта	
людяність	
притулок	
інвалід	
згода	повністю
жебрак	щиро

Завдання 2. Прочитайте видові пари дієслів і віддієслівні іменники. Визначте їхнє значення. Порівняйте керування дієслів та іменників.

приймати – прийняти (кого? що? – Зн.в.)
 прийняття (чого? – Р.в.)
Прийняти християнство. – Прийняття християнства.
 правити (чим? – О.в.)
 правління (кого? - Р.в.)
Володимир правив країною 35 років. –Період правління Володимира.
 приносити – принести (що? – Зн.в.)
 принесення (чого? – Зн. в.)
Приносити жертву. – Принесення жертви.
 скасовувати – скасувати (що? – Зн. в.)
 скасування (чого? –Р.в.)
Скасувати смертну кару. – Скасування смертної кари.
 вводити – ввести (що? куди? – Зн. в.)
 введення (чого? – Р.в.)
Вводити новації. – Введення новацій.

відмовлятися – відмовитися (від чого? від кого? – Р.в.)
відмова (від чого? від кого? – Р.в.)
відмовлятися- відмовитися від розкоші.
відмова від розкоші.
дбати - подбати (про кого? про що? – Зн.в.)
Володимир дбав про харчування для бідних.
прикрашати – прикрасити (Кого? Що? – Зн.в.)
При Володимирі прикрашали храми.

Завдання 3. Прочитайте фрази. У яких випадках слова з префіксом РОЗ- мають значення:

- напрямок руху в різні боки;
- ділення на частини, розподіл поверхнею.

1) Володимир розділив державу на 12 частин. 2) Його сини роз'їхалися. 3) Князь роздавав бідним людям гроші. 4) Хворим розвозили по домівках їжу і питво.

Завдання 4. Прочитайте текст.

ЖИТТЯ КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА ДО І ПІСЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ХРИСТІЯНСТВА

Після прийняття християнства князь Володимир правив 35 років.

До прийняття християнства ця людина любила розваги, війну и полювання, розкіш і задоволення. У нього було шість жінок, не рахуючи наложниць. Він не заважав принесенню людських жертв ідолам.

Хрещення повністю змінило Володимира.

Він щиро прийняв вчення церкви про гріх, слова Христа про любов і милосердя. Він навіть хотів скасувати смертну кару для злочинців, бо боявся гріха. Самі служителі церкви умовили князя не вводити цю новачію.

Після хрещення Володимир відмовився від розкоші і задовольень, він дивувався усім добротою і людяністю.

Князь із задоволенням будував лікарні і притулки для старих і інвалідів, дбав про харчування для бідних.

При Володимирі будували і прикрашали храми, створили першу школу.

Володимир і його народ вірили щиро, сильно.

У період правління Володимира Київська Русь була сильною державою.

У князя Володимира було 12 синів, тому він розділив державу на 12 частин и заповідав синам жити в мирі та злагоді.

Сини вирости і роз'їхалися, а сам Володимир залишився в Києві. До кінця свого життя робив князь добрі справи, роздавав усім бідним гроші і щоденно організовував у своєму дворі обіди для жебраків. Хворим, які не могли дійти до двора князя, розвозили по домівках їжу і питво.

Народ дуже любив Володимира і називав його так: князь Володимир Красне Сонечко, ласкавий князь Володимир.

Завдання 5. Розкажіть, як жив князь Володимир до прийняття християнства.

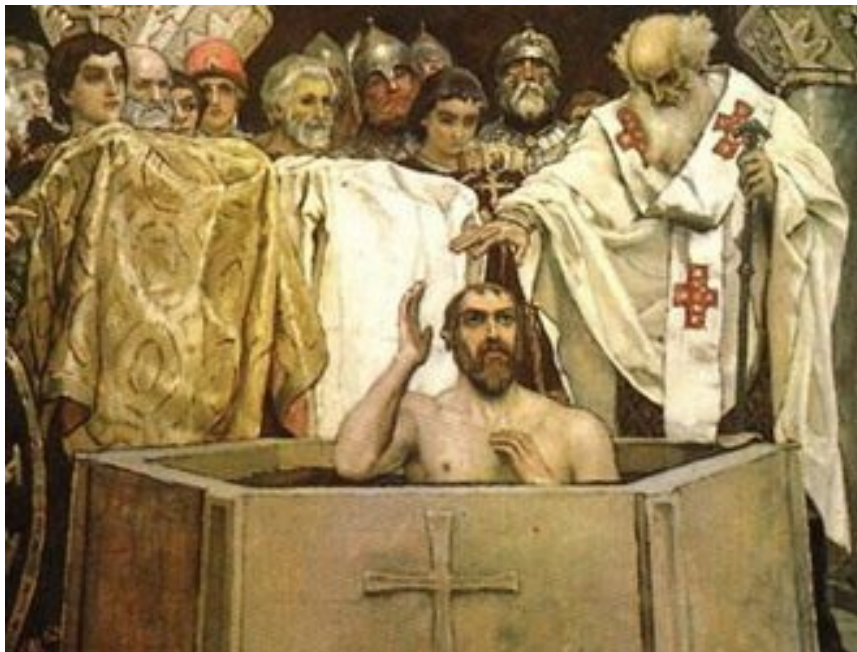
Завдання 6. Які вчинки князя Володимира говорять про те, що він щиро прийняв вчення Церкви про гріх?

Завдання 7. Які справи князя Володимира говорять про його доброту, милосердя і людяність?

Завдання 8. Якою була держава Київська Русь у часи правління князя Володимира?

Завдання 9. Чому народ називав князя Володимира «Володимир Красне Сонечко, ласкавий князь Володимир»?

Завдання 10. Який момент з життя князя Володимира ви бачите на малюнку?

Завдання 11. Який державний діяч зіграв таку ж важливу роль в історії вашої країни, яку зіграв в історії Київської Русі князь Володимир?

ЗАНЯТТЯ 9

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

посол	мудрий	відбуватися
церемонія	славний	зберігати
прізвисько	освічений	берегти - зберегти
заслуга	культурний	<i>зберегти велич країни</i>
<i>велика заслуга</i>	інтенсивний	зміцнювати – зміцнити
збірник	урочистий	<i>зміцнити авторитет</i>
ворота	<i>урочистий випадок</i>	
період	світський	
правління	давній	
<i>період правління</i>	знатний	
будівництво	<i>знатні гості</i>	
велич		
авторитет		

Вирази:

протягом семи століть

мати за честь

виходити – вийти заміж

Завдання 2. Прочитайте визначення даних нижче слів.

Собор – це головна чи велика церква.

Храм – будівля для богослужіння, церква.

Завдання 3. Прочитайте і запам'ятайте синоніми й антоніми:

держава = країна
в'їжджати ≠ виїжджати
в'їзд ≠ виїзд

Завдання 4. Прочитайте дієслова і утворені від них від них іменники.
Значення незнайомих слів визначте за словником.

НДВ	ДВ	Іменник
об'єднувати	об'єднати	об'єднання
визнавати	визнати	визнання
правити		правління
приймати	прийняти	прийняття
засновувати	заснувати	заснування

Завдання 5. .

1) Тоді <i>побудували</i> Софійський собор і Золоті ворота.	1) Тоді <i>були побудовані</i> Софійський собор і Золоті ворота.
2) Золоті ворота <i>відчинялися</i> в урочистих випадках.	2) Золоті ворота <i>були відчинені</i> в урочистих випадках.

Завдання 6. Прочитайте текст.

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ

Ярослав – син Володимира Великого. За свої славні справи він отримав прізвисько Мудрий.

Ярослав був дуже освіченою і культурною людиною.

Його великою заслугою було об'єднання усіх руських законів в одній книжці – збірці «Руська правда».

Період правління Ярослава – це час найбільш інтенсивного будівництва в давньому Києві. Тоді були побудовані Софійський собор і Золоті ворота.

Протягом 7 (семи) століть Золоті ворота відчинялись в особливо урочистих випадках – для в'їзду в місто чи виїзду київських князів, знатних гостей, іноземних послів.

Софійський собор був головним храмом Київської Русі. У ньому проходили урочисті церемонії, прийом іноземних послів. Біля собору збиралось київське віче (народне зібрання, вищий орган влади).

Князь заснував при Софії світську школу, зібрав та зберігав тут першу на Русі бібліотеку.

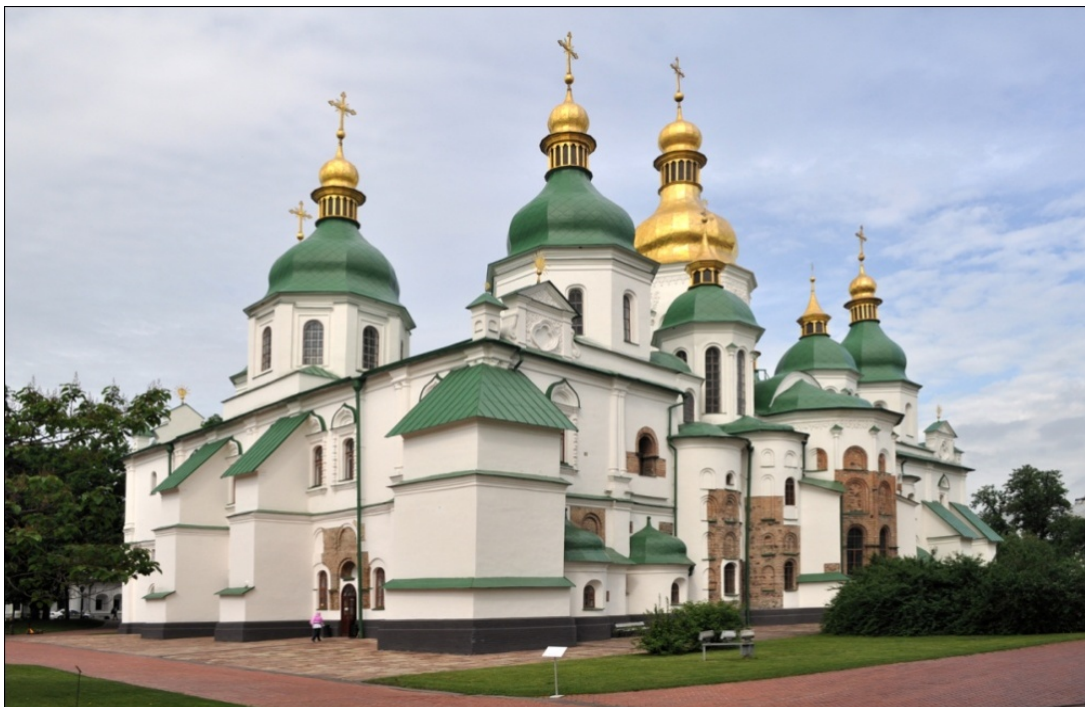
Ярослав дбав про міжнародне визнання держави. Багато королів і правителів Європи мали за честь породнитися з Ярославом Мудрим. Сам Ярослав був одружений з дочкою короля Швеції. Французький король Генріх Перший взяв собі за дружину дочку Ярослава Мудрого Анну. Друга дочка Ярослава вийшла заміж за короля Норвегії, а третя за короля Угорщини. Син Ярослава Мудрого одружився з сестрою короля Польщі.

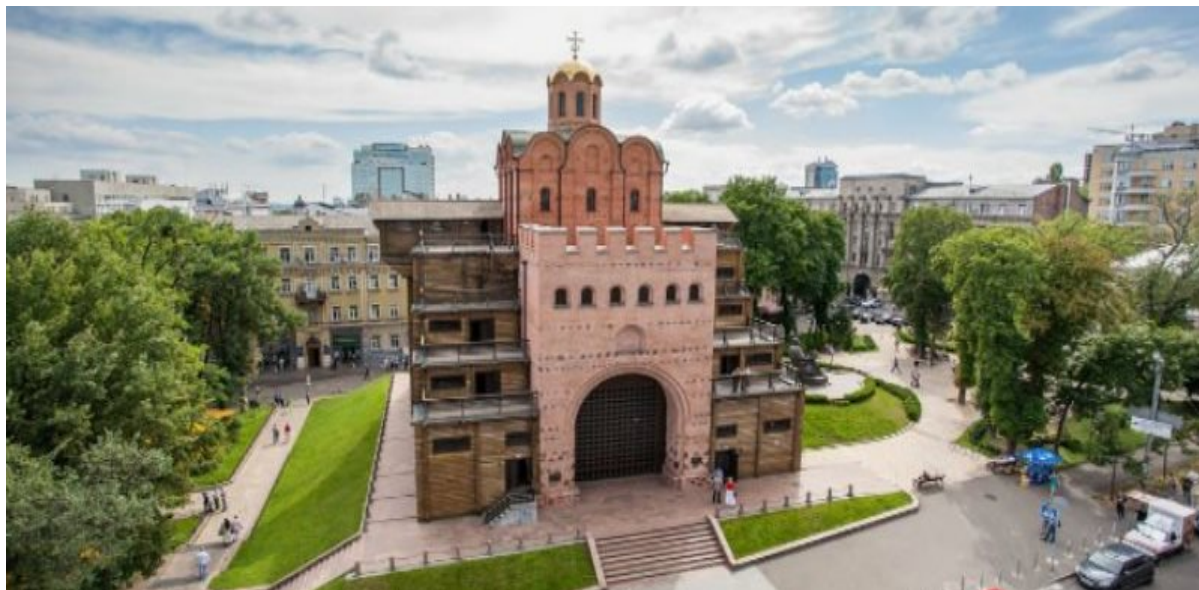
Ярослав не тільки зберіг велич держави, яку отримав від Володимира Великого, але ще більше зміцнив і підняв її авторитет.

Завдання 7. Дайте відповіді на питання.

1. Чому князь Ярослав отримав прізвисько Мудрий?
2. Яку назву має книга, у якій князь зібрав усі руські закони ?
3. Які архітектурні пам'ятки були побудовані під час правління Ярослава Мудрого ?

Завдання 8. Подивіться на фото і розкажіть, що зображено на них.

Завдання 9. Подивіться на скульптурний портрет і розкажіть, що Ви знаєте про Ярослава Мудрого.

Завдання 10. Розкажіть про дочок Ярослава.

ЗАНЯТТЯ 10

АННА РУСЬКА, КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

похід	дорослий	володіти (чим?)
<i>хрестовий похід</i>	наступний	<i>володіти писемністю</i>
Палестина	грецькою	закладати – закласти
латинь		<i>закласти собор</i>
<i>латиною</i>		
письменність		
вінчання		
коронація		
присяга		
<i>скласти присягу</i>		
король		

Завдання 2. Прочитайте визначення даних нижче слів і словосполучень.

Цоколь – нижня частина споруди (цоколь будівлі, цоколь скульптури).

Євангеліє – частина Біблії, яка містить розповіді про життя і вчення Ісуса Христа.

Закласти собор– почати будівництво собору.

Скласти присягу = присягати - гласно і урочисто обіцяти, запевняти у чомусь, дотримуватися вірності комусь, чомусь.

Завдання 3. Порівняйте активні і пасивні конструкції.

1) У XVII столітті будівлю реконструювали. 1) У XVII столітті будівля була реконструйована.

2) При вході встановили скульптуру. 2) При вході була встановлена скульптура.

Завдання 4. Прочитайте текст.

АННА РУСЬКА, КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ

Весілля двадцятип'ятирічної доньки Ярослава Мудрого Анни з французьким королем Генріхом Першим, якому було близько п'ятдесяти років, відбулося в 1051 (тисяча п'ятдесят першому) році.

Через рік у неї народився син Філіп, майбутній король Франції. Другий їх син Роберт помер у дитинстві, а третій – Гуго загинув уже дорослим під час хрестового походу в Палестину.

Анна писала і читала грецькою, латиною і, звичайно, володіла слов'янською і писемністю.

Після смерті Генріха Першого в 1060 (тисяча шістдесятому) році Анна оселилася в Санлісі, в п'ятдесяти кілометрах від Парижа. Там вона заклала собор Сен-Венсан.

У XV столітті будівля собору була реконструйована і при вході була встановлена скульптура жінки з написом на цоколі: «Анна Руська, королева Франції, заклала цей собор в 1060 році».

Анна привезла до Франції Євангеліє слов'янською мовою. Після її вінчання з Генріхом ця книга залишилася в Реймському соборі, і саме на ній складали присягу під час коронації наступні королі Франції. І зараз це Євангеліє зберігається в Реймсі.

Завдання 5. Дайте відповіді на питання.

1. Чиєю дочкою була Анна Руська?
2. Чиєю дружиною вона стала?
3. Скільки в неї було синів?

Завдання 6. Розкажіть про долю дітей королеви Анни.

Завдання 7. Подивіться на портрет Анни Руської. Які факти говорять про те, що Анна була добре освіченою людиною?

Завдання 8. Подивіться на скульптурне зображення Анни при вході в собор Сен-Венсан. Що ви знаєте про історію цього собору?

Завдання 9. Подивіться на зображення Реймського собору. Що ви знаєте про значення в історії Франції Євангелія, яке Анна привезла з Київської Русі?

ЗАНЯТТЯ 11

РОЗПАД КИЇВСЬКОЇ РУСІ, ВОЛОДИМИР МОНОМАХ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

смерть
степ (ч.р.)

тривалий
вихований

єдність
економіка
культура
безпека

відсіч
давати – дати відсіч

Завдання 2. Прочитайте дієслова й утворені від них іменники. Значення незнайомих слів визначте за словником:

розпадатися – розпастися – *розпад*
повчати - *повчання*

Завдання 3. Зверніть увагу на керування дієслів. Значення незнайомих дієслів визначте за словником:

підкоряти – підкорити (кого? що? кому? чому?)
Володимир Мономах підкорив своїй владі всіх князів.
успадкувати (що?)
Український народ успадкував культуру Київської Русі.
переставати – перестати бути (ким? чим?)
Київ перестав бути столицею Русі.
відновлювати – відновити (що?)
Князь Володимир Мономах відновив єдність держави.
розпадатися – розпастися
Після смерті Володимира Мономаха держава розпалася на кілька князівств.

Завдання 4. Прочитайте текст.

РОЗПАД КИЇВСЬКОЇ РУСІ, ВОЛОДИМИР МОНОМАХ

Після смерті Ярослава Мудрого почалась тривала боротьба князів за владу.

Князі перестали дбати про розвиток економіки и культури, про безпеку держави.

Південні землі зайняли половці – народ, який жив у степах біля Чорного моря. Київська Русь розпалася на кілька князівств.

Внук Ярослава Мудрого, син Всеволода Ярославича і дочки візантійського імператора Костянтина Мономаха, Володимир Мономах (1053-1125) підкорив своїй владі всіх князів, відновив єдність держави, дав відсіч половцям.

Володимир Мономах знав кілька іноземних мов, був талановитим письменником, написав «Повчання дітям», яке і сьогодні має виховне значення.

Але правління цього князя було недовгим (1113 – 1125). В 1125 році Володимир Мономах помер. Незабаром після його смерті держава знову розпалася на кілька самостійних князівств. Київ перестав бути столицею Русі.

Київська Русь мала велике значення для українського народу, який успадкував її культуру і традиції.

Завдання 5. Перегляньте перші три абзаци тексту. Назвіть причини, з яких Київська Русь розпалася на кілька самостійних князівств.

Завдання 6. Розкажіть про князя Володимира Мономаха за планом:

1. Сім'я Володимира Мономаха.
2. Володимир Мономах – освічена людина.
3. Володимир Мономах – письменник.
4. Роль Володимира Мономаха в історії Київської Русі.

Завдання 7. Знайдіть в тексті інформацію про те, що трапилося після смерті Володимира Мономаха. Розкажіть про це.

Завдання 8. Прочитайте останній абзац тексту. Розкажіть про значення Київської Русі в житті українського народу.

Завдання 9. Прочитайте текст.

З «ПОВЧАННЯ ВОЛОДИМИРА МОНОМАХА»

... Що вмієте , того не забувайте, а що не вмієте, тому навчіться. Лінощі - всьому мати: хто що вміє, те забуде, а чого не вміє, тому не навчається. Добро діючи, не надійтеся ні на що добре...

(Перша половина ХІІ століття)

Завдання 10. Розкажіть, про що піклується Володимир Мономах.

Завдання 11. Доведіть, що думки людини, яка жила 9 століть тому, не застаріли.

Завдання 12. Роздивіться зображення. Перечитайте слова з «Повчання Володимира Мономаха».

ЗАНЯТТЯ 12

ВИНИКНЕННЯ КОЗАЦТВА

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

рабство

польський

формуватися

Польща

об'єднуватися – об'єднатися

загарбник

нав'язувати – нав'язати

утиск

експлуатувати

нападати - напасти

Завдання 2. Прочитайте і запам'ятайте синоніми:

вільний = незалежний

Завдання 3. Прочитайте, що означає слово «козак»:

Слово «козак» тюркське і означає «вільна озброєна людина». Слово «козацтво» має збірне значення. Отже, козацтво = козаки.

Завдання 4. Прочитайте спільнокореневі слова. Визначте в них корінь. Зверніть увагу на виділені слова. Якщо їхнє значення незрозуміло, зверніться до словника.

Зброя, озброїти, озброєння, озброєний.

Поляк, Польща, польський, ополячувати, ополячування.

Завдання 5. Прочитайте речення. Зверніть увагу на підкреслені словосполучення. Якщо їхнє значення незрозуміло, зверніться до словника.

1) У ХІУ столітті Україна і Білорусь увійшли до складу Великого князівства Литовського. 2) У ХУІ столітті українці і білоруси опинилися під владою Польщі. 3) Польський уряд проводив політику ополячування українців. 4) Українцям нав'язували католицьку віру.

Завдання 6. Прочитайте текст.

ВИНИКНЕННЯ КОЗАЦТВА

Після розпаду давньоруської Київської держави в південно-західних землях протягом ХІІІ – ХУ століть формувалися український і білоруський народи. У ХІУ столітті Україна і Білорусь увійшли до складу Великого князівства Литовського. У ХУІ столітті Литва об'єдналася з Польщею в одну державу – Річ Посполиту. Українці і білоруси опинилися під владою Польщі. Польський уряд проводив політику ополячування українців і білорусів. Їм забороняли вчити дітей рідною мовою, насильно нав'язували католицьку віру. Поляки експлуатували українських селян.

Багато українців і білорусів уникали утиску поляків. Вони тікали у вільні південні придніпровські степи. Тут виникали поселення вільних людей. Ці люди почали називати себе козаками.

Слово «козак» тюркське і означає «вільна озброєна людина».

Козаками ставали не тільки прості люди, а й усі, хто був проти польських загарбників. Слово «козак» тюркське і означає «вільна озброєна людина».

Завдання 7. Дайте відповіді на питання.

1. Коли формувалися український і білоруський народи?
2. Коли Україна опинилася під владою Польщі.?

Завдання 8. Розкажіть про політику Польщі щодо українського народу. Наведіть приклади політики ополячування українців.

Завдання 9. Розкажіть про виникнення козацтва за планом:

1. Де селилися люди, які тікали від утиску поляків?
2. Як вони себе називали?
3. Що означає слово «козак»?
4. Які люди ставали козаками?

Завдання 10. Роздивіться малюнок. Як ви можете довести, що перед вами козак?

ЗАНЯТТЯ 13

ЗАПОРІЗЬКА СІЧ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

Табір, скеля, течія, монархія, республіка, небезпека, полон, рабство, охорона, панування.

Завдання 2. Прочитайте тлумачення слова, яке ви побачите в тексті.

Хутір – один чи кілька будинків у степу.

Завдання 3. Зверніть увагу на утворення нових слів.

Дієслово НДВ	Дієслово ДВ	Іменник	Дієприкметник
укріпляти	укріпити	укріплення	укріплений
створювати	створити	створення	створений

Завдання 4. Прочитайте словосполучення. Зверніть увагу на вживання їх в реченнях. Значення незнайомих слів дивіться у словнику.

Жорстока експлуатація.
Люди тікали від *жорстокої експлуатації*.
Хоробрий воїн.
Дмитро Вишневецький був *хоробрим воїном*.
Пісенне ім'я.
Його *пісенне ім'я* – козак Байда.
Унікальне явище.
Світова історія.
Це *унікальне явище у світовій історії*.
Рівні права.
У козаків були *рівні права*.
Героїчна боротьба.
Козаки вели *героїчну боротьбу* з турками.
Національно – визвольна боротьба.
Запорізька Січ відіграла велику роль в *національно-визвольній боротьбі* українського народу.
Складати - скласти (що?) пісні, легенди
Народ *склав* про нього багато пісень

Завдання 5. Зверніть увагу на керування дієслів. Значення незнайомих слів визначте за словником.

Воювати (проти кого? чого? з ким? з чим?)
Козаки воювали проти турок. = Козаки воювали з турками.
Потрапляти – потрапити (куди?)
У 1563 році він потрапив у полон.
Страчувати - стратити (кого?)
Турки стратили його.
Руйнувати - зруйнувати (що?)
Вороги руйнували поселення.

Завдання 6. Прочитайте текст.

ЗАПОРІЗЬКА СІЧ

Тікаючи від жорстокої експлуатації польських панів, українці селилися в районі нижньої течії Дніпра. Тут, на дніпровських островах, козаки створили укріплений військовий табір – Запорізьку Січ.

Слово «Запоріжжя» має значення «за порогом», тому що у нижній течії Дніпра знаходились річні пороги (скелі, велике каміння).

Першу Запорізьку Січ заснував на Дніпрі на острові Хортиця князь Дмитро Вишневецький у 1556 році.

Дмитро Вишневецький був хоробрим воїном і разом з козаками воював проти турок і татар. У 1563 році він потрапив у полон. Там його стратили. Народ склав про нього багато пісень. Його пісенне ім'я – козак Байда.

Князь Дмитро Вишневецький (Байда).

Запорізька Січ – це унікальне явище в світовій історії. У Європі в той час існували монархії, а Запорізька Січ була республікою. Вищою владою на Сечі була рада. У козаків були рівні права, вони самі обирали уряд – козацьких старшин і голову козацтва – гетьмана.

У Запорізькій Січі козаки жили без сімей, жінкам не дозволялося приходити сюди. Одружувалися козаки пізно, бо їхнє життя було небезпечне. Коли не було війни, козаки жили із сім'ями, а на Сечі залишалась охорона. Але в основному життям козака була війна. Запорізьке військо вело героїчну боротьбу з турками, татарами, поляками.

Особливо часто козаки воювали з турками і татарами, які нападали на українські землі, руйнували поселення, брали у полон, а потім продавали в рабство українських юнаків и дівчат.

Запорізька Січ відіграла велику роль у національно-визвольній боротьбі українського народу. А в середині XVII (вісімнадцятого) століття боротьба українського народу проти польського панування прийняла характер визвольної війни.

Завдання 7. Дайте відповіді на питання.

1. Як називався військовий табір козаків?
2. Яке значення має слово «Запоріжжя»?
3. Хто і коли заснував першу Запорізьку Січ?

Завдання 8. Розкажіть, що ви знаєте про героя українського народу Дмитра Вишневецького.

Завдання 9. Чому Запорізька Січ є унікальним явищем у світовій історії?

Завдання 10. Роздивіться малюнок, на якому зображені вибори на Сечі. Доведіть, що Запорізька Січ була республікою.

Завдання 11. Роздивіться малюнки, на яких зображене життя козаків на Сечі. Розкажіть, як жили козаки, коли не було війни і що вони робили під час війни.

Завдання 12. Роздивіться малюнок. Розкажіть, чому козаки воювали з турками і татарами.

Завдання 12. Зробіть висновок, яке значення мала Запорізька Січ у житті українського народу.

ЗАНЯТТЯ 14

КОЗАК МАМАЙ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

Куля, вогонь, люлька (для куріння), прислів'я, приказка, зображення, захисник.

Завдання 2. Прочитайте тлумачення слів, які ви зустрінете в тексті.

Кобза, бандура – музичні інструменти.

Бандури

Кобзи

Завдання 3. Прочитайте синоніми.

Чудодійна сила – чудова, чарівна сила.

Завдання 4. Прочитайте форми іменників.

Н.в. одн.	Н.в. множ.	Р.в. множ.
казка	казки	казок
легенда	легенди	легенд
картина	картини	картин
пісня	пісні	пісень
століття	століття	століть
зображення	зображення	зображень

Завдання 5. Прочитайте текст.

КОЗАК МАМАЙ

Існує багато пісень, легенд і казок про козака Мамаю.

Протягом століть в Україні вірили в його чудодійну силу. Він був безсмертним: у вогні не горів, у воді не тонував, куля його не брала.

Мамай ніколи не нападав першим. Якщо на нього нападали вороги, він захищався.

Мамай завжди допомагав слабким, бідним і чесним людям.

Зображення народного захисника можна було бачити на дверях, стінах, посуді. Зазвичай його малювали так: козак спокійно сидить на землі під деревом, поряд лежить його зброя і стоїть вірний кінь. Козак грає на кобзі чи бандурі, курить люльку. Часто на таких картинах художники писали вірші чи народні прислів'я і приказки. Наприклад, на одній з картин написано: «Козак – душа правдива».

Зображення Мамаю можна було побачити майже в кожному селянському домі. Сьогодні цікава колекція картин зберігається в Києві в Національному музеї українського мистецтва, а також в Історичному музеї у Дніпрі.

Завдання 6. Дайте відповіді на питання.

1. Хто є героєм українських народних пісень, легенд, казок?
2. Де малювали народного захисника?
3. Де зберігається колекція картин із зображенням козака Мамаю?

Завдання 7. Що розповідали про Мамаю казки, легенди, пісні?

Завдання 8. Роздивіться малюнки. Розкажіть, як зображували козака Мамаю?

Завдання 9. Як ви розумієте приказку: «Козак – душа правдива»?

ЗАНЯТТЯ 15

ЖІНКИ В КОЗАЦЬКІЙ УКРАЇНІ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

воїн	незалежний	виховувати – виховати (кого?)
повернення	освічений	бути відсутнім (де?)
глава	видатний	господарювати
глава сім'ї	„„„„„„„„„„„„„„„„	
право, -а		
<i>рівні права</i>		

Завдання 2. Зверніть увагу на синонімічні конструкції.

Вести (що?) домашнє господарство = виконувати (що?) домашні роботи = господарювати.

Завдання 3. Зверніть увагу на керування дієслів. Значення незнайомих слів визначте за словником.

Засновувати – заснувати (що?)
Жінки засновували школи, монастирі.
Приводити – привести (кого? куди?)
На Запорізьку Січ не можна було приводити жінок.
Проводжати – проводити (кого? куди?)
Жінки проводжали козаків на війну.
Відправляти – відправити (кого? куди?)
Матері відправляли синів у воєнні походи.

Завдання 4. Прочитайте текст.

ЖІНКИ В КОЗАЦЬКІЙ УКРАЇНІ

На Запорізьку Січ не можна було приводити жінок. Молодим козакам не радили рано одружуватися, бо життя воїна небезпечне. Але,

звісно, у кожного козака були мати, сестра чи кохана дівчина. У багатьох були жінки з дітьми. Вони плакали, коли проводжали козаків на Запорізьку Січ, на війну. Іноді багато років чекали на їх повернення.

Жінки без чоловіків вели домашнє господарство, самі виховували дітей. Коли сини ставали дорослими, матері їх теж відправляли в воєнні походи. Чоловіки-козаки часто були відсутні дома, тому главою сім'ї ставали жінки.

Українські жінки були незалежними, освіченими, мали рівні права з чоловіками. Жінки засновували школи, монастирі, вільно обирали собі чоловіків, вели домашнє господарство.

В історії України ХУ1 – ХУ11 століть можна знайти багато імен видатних українських жінок. Ми прочитаємо про них у наступних заняттях.

Завдання 5. Дайте відповіді на питання.

1. Чому молодим козакам не радили одружуватися рано?
2. Чому жінки плакали, коли проводжали козаків на Січ?
3. Чому жінки не йшли на Запорізьку Січ разом з козаками?
4. Чому жінки ставали главами сімей?
5. Чим займались українські жінки ХУ1 – ХУ11 століть?

Завдання 6. Роздивіться малюнок. Прокоментуйте.

Завдання 7. Як ви думаєте, чому сучасні українки досить самостійні?

ЗАНЯТТЯ 16

МАРУСЯ ЧУРАЙ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

поетеса	незвичайний	отруїти (кого?)
повстання	ошуканий	засудити (кого?)
суд		зберегти (що?)
страта		<i>зберегти життя</i>
смерть		
<i>смертна кара</i>		
вчинок		
похід		
<i>воєнний похід</i>		
знахарка		
зілля		
отрута		
можливість		

Завдання 2. Зверніть увагу на керування дієслів. Значення незнайомих слів визначте за словником.

Скласти - скласти (що?)
Маруся складала пісні.
Отруїти (кого? що?)
Маруся отруїла юнака.
Засуджувати - засудити (кого? до чого?)
Суд засудив її до смертної кари.
Зберігати - зберегти –(що? кому?)
Гетьман зберіг життя дівчині.

Завдання 3. Прочитайте текст.

МАРУСЯ ЧУРАЙ

В історії України ХУ1 – ХУ11 століть можна знайти багато імен видатних українських жінок. Одне з таких імен – Маруся Чурай. Її називають дівчиною з легенди.

Народна поетеса і співачка Маруся Чурай народилась у (тисяча шістсот двадцять п'ятому) році в Полтаві в сім'ї козака. Її батько в 1637 (тисяча шістсот тридцять сьомому) році брав участь в козацько-селянському повстанні проти Польщі. Його вбили у Варшаві. Після смерті батька Маруся жила удвох з матір'ю.

Дівчина була дуже красивою, талановитою, мала сильний голос і гарно співала пісні, які сама складала.

Маруся покохала юнака – друга дитинства Григорія Бобренка. Але їхнє кохання було коротким. Григорій вирішив одружитися з іншою – багатою дівчиною. Ошукана Маруся пішла до знахарки и попросила в неї зілля, щоб убити себе. Григорій випадково випив отруту. У смерті хлопця звинуватили Марусю Чурай. Суд засудив її до смертної кари.

Уранці в день страти, коли Маруся стояла на центральній площі рідного міста и чекала смерті, приїхав козак від гетьмана Богдана Хмельницького. Гетьман добре знав Марусиного батька, чув чудові пісні Марусі, тому зберіг життя дівчині.

Но Маруся недовго жила після цього. Вона померла в 1653 (тисяча шістсот п'ятдесят третьому) році, коли ей було 28 (двадцять вісім) років.

Ніхто не може порахувати, скільки пісень написала Маруся. Але це не головне. Люди досі знають і співають її пісні.

Ви також можете послухати їх, використовуючи можливості Інтернету.

Завдання 4. Дайте відповіді на питання.

1. Хто така Маруся Чурай?
2. Де и коли вона народилась?
3. Ким був її батько?
4. Як жила Маруся після загибелі батька?
5. Чому її звинуватили у смерті коханого?
6. Що вирішив суд?
7. Чому гетьман Богдан Хмельницький зберіг життя дівчині?
8. Коли Маруся померла?

Завдання 5. Подивіться, як зобразили Марусю різні художники.

Який портрет вам подобається більше і чому?

ЗАНЯТТЯ 17

РОКСОЛАНА

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

священник

політичний

султан

доля

мечеть

гробниця

притулок

уява

твір

твір мистецтва

пошана

в знак пошани

Завдання 2. Згадайте, як утворюються пасивні дієприкметники доконаного виду.

побудувати – побудований.

Завдання 3. Прочитайте тлумачення слова, яке ви зустрінете в тексті.

Гарем – 1) Жіноча половина багатого мусульманського будинку.

2) Жінки, які жили в гаремі

Завдання 4. Зверніть увагу на керування дієслів. Значення незнайомих слів визначте за словником.

Грабувати (кого? що?)

Татари грабували села і міста.

Впливати (на кого? на що?)

Роксолана впливала на політику всієї Європи.

Завдання 5. Прочитайте текст.

РОКСОЛАНА

У 16 – 17 (шістнадцятому- сімнадцятому) століттях на українські землі постійно нападали кримські татари. Вони грабували села і міста, брали в полон чоловіків, жінок і дітей. Потім продавали їх як рабів в Криму, Туреччині та в інших країнах Сходу.

Невільничий ринок у Кафі (Крим)

Незвичайним було життя української дівчини Насті Лісовської, відомої в світі під ім'ям Роксолана, Хуррем, Хасекі.

Настя народилася у Західній Україні в сім'ї священника. Коли їй було п'ятнадцять років, на її рідне місто напали татари. Вони вбили її батька, а дівчину взяли в полон. Потім Настю привезли до Туреччини і продали на базарі в Стамбуле.

У 1520 (тисяча п'ятсот двадцятому) році дівчина потрапила у гарем султана Сулеймана Першого. Настя була дуже красивою, розумною дівчиною, добре співала, мала сильний характер. Вона швидко вивчила турецьку й арабську мови. Знала вона і європейські мови. Через рік Настя стала коханою дружиною султана. Майже сорок років вона грала велику роль в політичному житті Туреччини, впливала на політику всієї Європи.

Судьба Роксолани ось вже чотири століття хвилює уяву людей. Не дивно, що вона стала героїнею багатьох творів мистецтва.

У Стамбулі є район, який називається одним з її імен – Хасекі. Раніше на цьому місці був базар, на якому продавали невольників. За наказом Роксолани тут побудували притулок і лікарню. Тут же знаходиться мечеть, побудована за її бажанням. Біля гробниці Сулеймана стоїть кам'яна гробниця його дружини Роксолани. Це єдина гробниця жінки в історії Туреччини. Її збудували в знак пошани.

Завдання 6. Дайте відповіді на питання.

1. Як звали Роксолану, коли вона жила на батьківщині?
2. Ким був її батько?
3. Що трапилось, коли Насті було п'ятнадцять років?
4. Куди потрапила Настя в 1520 році?
5. Чому Настя стала коханою дружиною султана Сулеймана?
6. Яку роль грала Роксолана в політичному житті?
7. Що побудували в Стамбулі за наказом Роксолани?

Завдання 7. Роздивіться малюнки. Розкажіть, які місця в Стамбулі пов'язані з ім'ям Роксолани.

Мечеть Хуррем

Гробниця Роксолани.

Завдання 8. Роздивіться малюнки. Скажіть, у яких видах мистецтва ми зустрічаємо образ Роксолани?

Книжки різних авторів

Картина Тиціана “Lasultana rossa”.

Пам’ятник Роксолані на батьківщині в Рогатині

Фільм «Величне століття» (Туреччина). У ролі Роксолани Мер'єм Узерлі.

Ольга Сумська в ролі Роксолани. Український серіал.

Завдання 9. Як ви думаєте, чому судьба Роксолани досі хвилює уяву людей?

ЗАНЯТТЯ 18

МАРУСЯ БОГУСЛАВКА

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

героїзм

бездіяльний

свідощтво

мужній

документальне свідощтво

знатний

постать

історична постать

дійсно історична постать

в'язниця

Завдання 2. Прочитайте тлумачення слів, які ви зустрінете в тексті.

Лихоліття – важкі часи, час лих.

Дума – різновид народної пісні.

Завдання 3. Порівняйте активні і пасивні конструкції.

Учені не знайшли документальні свідощтва, які підтверджують, що Маруся Богуславка – це реальна історична постать.	Ученими не знайдено документальних свідощтв, які підтверджують, що Маруся Богуславка – це реальна історична постать.

Завдання 4. Прочитайте текст.

МАРУСЯ БОГУСЛАВКА

У період турецько-татарського лихоліття в неволю потрапляли тисячі українських жінок. У більшості випадків вони не мали ніякої надії на визволення. Але українські полонянки не були бездіяльними. Народна

пам'ять береже приклади героїзму жінок – не тільки заради свого порятунку, а й заради порятунку інших людей.

До наших часів дійшли розповіді про мужню Марусю Богуславку. Багато років знаходилася вона в неволі. Вивчила турецьку мову, стала дружиною паши – знатного турка. Але ні на хвилину не забувала дівчина рідну землю.

Одного разу, коли її чоловік поїхав до мечеті, вона відчинила двері в'язниці та випустила усіх полонених козаків.

Полетіли, наче птахи, звільнені козаки. Усім, кого зустрічали, вони розповідали про свою рятівницю – Марусю з Богуслава. З цих розповідей народилася дума.

Що ж до долі Марусі Богуславки, то вона, на жаль, невідома. Хоч історики впевнені, що героїня народної думи – дійсно історична постать, але документальних свідоцтв, які б підтверджували це, досі не знайдено.

Завдання 5. Перечитайте перший абзац тексту, згадайте матеріал попередніх уроків і розкажіть про долю українських жінок у період татарсько-турецького лихоліття.

Завдання 6. Розкажіть про життя Марусі Богуславки за планом:

1. У неволі.
2. Визволення з полону козаків.
3. Народження думи про Марусю Богуславку.

Завдання 7. Перечитайте останній абзац тексту. Скажіть, чи є Маруся Богуславка дійсно історичною постаттю?

Завдання 8. Роздивіться малюнок. Який епізод на ньому зображено?

ЗАНЯТТЯ 19

БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

колонія	підкоряти – підкорити (кого? що?)
загарбник	приєднуватися – приєднатися (до кого?)
війна	очолювати – очолити (кого? що?)
<i>визвольна війна</i>	складати – скласти (що? про кого?)
поміщик	<i>скласти пісні про героя</i>
молодість	вирушати – вирушити (куди?)
<i>у молодості</i>	переконувати – переконати (кого?)
	поважати (кого? за що?)

Завдання 2. Порівняйте активну і пасивну конструкції.

Польський король думав, що <i>він підкорив Україну.</i>	Польський король думав, що <i>Україна ним підкорена.</i>

Завдання 3. Прочитайте текст.

БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

У середині ХУІІ (сімнадцятого) століття Україна була колонією Польщі. Польський король думав, що Україна ним підкорена навіки. Але українські люди вважали себе вільними. Вони приєднувалися до запорізьких козаків, щоб боротися проти польських загарбників. А першим гетьманом, який очолив Визвольну війну українського народу в 1648 – 1654 (тисяча шістсот сорок восьмому - тисяча шістсот п'ятдесят четвертому) роках, був Богдан Хмельницький.

Хто такий Богдан Хмельницький? Чому народ склав про нього пісні й думи?

Богдан Хмельницький народився в сім'ї українського поміщика Михайла Хмельницького. У молодості він здобув військову освіту. Разом з батьком воював з татарами і турками. У 1620 (тисяча шістсот двадцятому) році його батько загинув у бою.

Богдан Хмельницький любив рідну Україну і хотів бачити її вільною. Він вирушив на Запорізьку Січ і переконав козаків, що прийшов час визволяти Україну від польських загарбників.

Козаки поважали Хмельницького за його розум, сміливість, військовий талант і обрали його гетьманом.

Завдання 4. Прочитайте перший абзац тексту і розкажіть про життя в Україні в середині ХУІІ (сімнадцятого) століття.

Завдання 5. Розкажіть про Богдана Хмельницького за планом.

1. У якій сім'ї народився Богдан?
2. Яку освіту він здобув?
3. З ким він воював проти ворогів?
4. У якому році загинув його батько?
5. Чому Богдан Хмельницький вирушив на Запорізьку Січ?
6. За що поважали Богдана Хмельницького?

Завдання 6. Зверніть увагу, що ім'я Богдан складається з двох частин: даний Богом. Чи можна сказати, що ім'я мало вплив на судьбу Богдана Хмельницького?

Завдання 7. Роздивіться портрет Богдана Хмельницького. Що ви можете сказати про його характер?

Завдання 8. На якій українській банкноті зображено гетьмана Богдана Хмельницького?

Завдання 9. Роздивіться фото и скажіть, як українці бережуть пам'ять про великого гетьмана.

Київ. Пам'ятник Хмельницькому.

Одеса. Вулиця Богдана Хмельницького.

Пам'ятник Богдану Хмельницькому в Одесі

ЗАНЯТТЯ 20

ОТАМАН ІВАН СІРКО

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Значення незнайомих слів визначте за словником.

отаман	оточувати - оточити (кого? що?)
хоробрість	розбивати – розбити (кого? що?)
чорт	загрожувати (кому?)
фортеця	водити (куди?)
шабля	<i>водити в бій</i>
<i>козацька шабля</i>	захоплюватися (ким? чим?)

Завдання 2. Порівняйте активну і пасивну конструкції.

<i>Козаки розбили військо ворогів.</i>	<i>Військо ворогів було розбито козаками.</i>

Завдання 3. Прочитайте текст.

ОТАМАН ІВАН СІРКО

Запорізькі козаки поважали і любили отамана Івана Сірка за його розум і хоробрість.

Все своє життя Іван Сірко воював з ворогами України. Особливо прославився отаман у боях проти турок и татар. Вони називали його шайтаном (чортом).

У 1671(тисяча шістсот сімдесят першому) році турецький султан послав військо, щоб зруйнувати Січ і вбити Івана Сірка. П'ятнадцять тисяч турок и сорок тисяч татар оточили козацьку фортецю. Але козаки розбили військо ворогів.

Запорожці разом із своїм отаманом Іваном Сірком написали листа турецькому султану, який погрожував їх знищити. Ось як писали козаки: «Ти – шайтан турецький, чорта брат і товариш. Твого війська ми не боїмося. На землі і воді битися с тобою будемо...»

Багато разів Іван Сірко водив запорізьке військо в бій з ворогами. До самої смерті міцно тримав у руках козацьку шаблю. Помер в 1680 (тисяча шістсот вісімдесятому) році.

Українці пам'ятають славного отамана. Він став героєм народних пісень, дум і легенд.

Художник Ілля Репін захоплювався українськими козаками і вирішив написати про них картину «Запорожці пишуть листа турецькому султану».

А написали козаки листа у відповідь на лист турецького султана, який запропонував запорожцям іти на службу до нього. От запорожці і вирішили сказати у листі-відповіді своє міцне слово.

На картині ви побачите, як одягнені козаки, яка в них зброя, як вони сміються з султана.

До стола притулена домра – стародавній музичний інструмент. Мабуть, у вільний час хто-небудь з козаків грає на ній і співає про Україну, про її хоробрий народ, про Січ.

Центральний персонаж картини – отаман Іван Сірко.

Завдання 4. Дайте відповіді на питання.

1. За що козаки любили Івана Сірка?
2. З ким воював отаман?
3. Як називали його турки?
4. Що трапилось у 1671 році?
5. Якого листа написали козаки і чому?
6. Який художник написав картину про запорожців?
7. Кого і що можна побачити на картині?

Завдання 5. Прочитайте текст.

Зазвичай козаки воювали на суходолі. Але одного разу вони взяли участь у морській битві.

Це було в 1644 (тисяча шістсот вісімдесятому) році. Запорожці воювали з Іспанією на боці Франції. Вони допомогли французам взяти морську фортецю Дюнкерк.

Сірко діяв хитрістю. Козаки прикинулися, що здаються, а коли іспанці підпливли близько, козаки перейшли на їх кораблі і перемогли в бою.

Ось як виглядала ця морська битва:

ІНОДІ ХИТРІСТЬ БУЛА ТАКТИКОЮ СІРКА.

Завдання 6. Розкажіть про народного героя вашої країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бубнов І. В. Країнознавство: Україна. Частина 1. Україна на карті світу. Конспект лекцій для слухачів-іноземців факультету довузівської підготовки. – Одеса, 2010. – 34 с.
2. Власов В.С., Данилевська О.М., Вступ до історії України. – Київ, «Генеза», 2003. -247 с.
3. Матвєєва Н.М., Мирак'ян І.Г. Знайомимося з Україною. Навчальний посібник для іноземних студентів підготовчих факультетів – Одеса: «Друк», 2001. – 148 с.